

**Redovisning av 2023 års
statsbidrag för utveckling
av den prehospitala
akutsjukvården för
patienter med psykisk
ohälsa (2021:18)**

Redovisning av 2023 års statsbidrag för utveckling av den prehospitala akutsjukvården för patienter med psykisk ohälsa (2021:18)

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. På begäran kan vi ta fram publikationen i ett alternativt format för personer med funktionsnedsättning. Skicka frågor om alternativa format till alternativaformat@socialstyrelsen.se.

Artikelnummer: 2024-9-9225

Publicerad: www.socialstyrelsen.se, september 2024

Förord

Socialstyrelsen har haft regeringens uppdrag att under 2023 fördela och följa upp statsbidrag enligt förordningen (2021:18) om statsbidrag för utveckling av den prehospitala akutsjukvården för patienter med psykisk ohälsa.

Denna redovisning innehåller en uppföljning av hur statsbidraget för år 2023 har nyttjats. Redovisningen har sammanställts av utredaren Kristian Green. Ansvarig enhetschef för uppdraget har varit Johanna Freed.

Socialstyrelsen överlämnar härmed *Redovisning av 2023 års statsbidrag för utveckling av den prehospitala akutsjukvården för patienter med psykisk ohälsa (2021:18)*.

Björn Eriksson
Generaldirektör

Innehåll

Förord	3
Tabellförteckning.....	5
Sammanfattning	6
Bakgrund.....	8
Underlag till redovisningen	8
Bidraget var mer översökt än tidigare år	9
Resultat av 2023 års uppföljning	10
Användningsgraden ökar även 2023	10
Regionerna har använt bidraget inom samtliga fyra områden	11
Regionerna bedömer sin prestation som god.....	15
Utvecklingen mot välfungerande prehospital akutsjukvård har stannat av	16
Regionerna efterfrågar långsiktiga satsningar	19
Socialstyrelsens kommentarer	20
Termer	21
Bilaga 1: Sammanställning av användningen av statsbidraget	22
Bilaga 2: Övriga tabeller	24

Tabellförteckning

Tabell 1. Antal och andel regioner som använt statsbidraget per område ...	11
Tabell 2. Användning inom området övriga anpassningar 2021–2023	13
Tabell 3. Regionernas bedömning av sina insatser under 2021–2023	15
Tabell 4. Medelvärde av regionernas nulägesbedömningar 2021–2023.....	16
Tabell 5. Regionernas inställning till fordon för PAP-vård	18
Tabell 6. Fördelning och användning av statsbidraget.....	22
Tabell 7. Andel av förbrukat statsbidrag per område under 2023.....	22
Tabell 8. Ekonomisk redogörelse för perioden 2021–2023	23
Tabell 9. Förbrukning 2023 uppdelat på kostnadsposter	23
Tabell 10. Regionernas bedömning av sina insatser för 2023 års medel	24
Tabell 11. Regionernas nulägesbedömningar 2021–2023	24

Sammanfattning

Statsbidragets syfte är att stimulera och främja verksamhet som utvecklar effektiva och kvalitativa regionala prehospitala akutsjukvårdslösningar för patienter med psykisk ohälsa eller suicidalitet. Av Sveriges 21 regioner ansökte 19 stycken om statsbidraget för 2023 och dessa fick dela på sammanlagt 46 miljoner kronor.

Regionerna använde 93 procent av beviljat bidrag¹, vilket är högre andel än 2022 (82 procent). Största delen av bidraget (72 procent) användes till löner. Den vanligaste anledningen till att inte hela bidraget användes var personalbrist.

Vanligaste området som bidraget användes till var *Övriga anpassningar i verksamheten*, till exempel utbildning och stärkt samverkan (19 regioner). Detta område stod för 54 procent av kostnaderna.

Näst vanligaste området att använda bidraget till var *utveckling av arbetssätt genom digitala hjälpmedel och system* (15 regioner). Detta område stod för 34 procent av kostnaderna. Det omfattar till exempel inköp av viss teknisk utrustning samt utveckling av rutiner och arbetssätt. Exempel på arbetssätt som utvecklats är triangulering, prioritering och utlarmning i patientflödet samt kontakt och dialog med bakre läkarstöd.²

Åtta regioner använde bidraget till området *Inrätta psykiatriambulanser*,³ varav sju förstärkte befintliga fordon och en region införskaffade nya fordon. Området stod för 38 procent av kostnaderna.

Majoriteten av regionerna (84 procent) har bedömt att de uppfyllt syftet med statsbidraget. 58 procent uppger att de i hög eller ganska hög grad uppnått förväntat resultat.

Knappt en tredjedel av regionerna anser att de i hög eller ganska hög utsträckning har en välfungerande prehospital akutsjukvård för patienter med psykisk ohälsa eller suicidalitet. Några enstaka regioner har gjort en sämre bedömning av nuläget 2023 jämfört med 2022.

De flesta mottagarna (74 procent) har uppgett att de inte har psykiatriambulanser i dagsläget och avser inte skaffa några sådana. Den främsta anledningen uppges vara att det är för dyrt att driva. Flera regioner uppger dock att de har mobila akutteam⁴.

¹ Se bilaga 1, tabell 1

² För definition, se [Termer](#).

³ För definition, se [Termer](#).

⁴ För definition, se [Termer](#).

Redovisning av 2023 års statsbidrag för utveckling av den prehospitala akutsjukvården för patienter med psykisk ohälsa (2021:18)

Socialstyrelsens sammantagna bedömning, baserat på granskning av regionernas återrapportering, är att statsbidraget har använts enligt syftet som anges i förordningen och att användningen har främjat bidragets syfte.

Bakgrund

Socialstyrelsen har haft regeringens uppdrag att under 2023 fördela 46 miljoner kronor enligt förordningen (2021:18) om statsbidrag till regioner för utveckling av den prehospitala akutsjukvården för patienter med psykisk ohälsa. Syftet med statsbidraget är att stimulera och främja verksamhet som utvecklar effektiva och kvalitativa regionala prehospitala akutsjukvårdslösningar för patienter med psykisk ohälsa eller suicidalitet.

Med prehospital akutsjukvård avses omedelbara medicinska åtgärder⁵ som vidtas av hälso- och sjukvårdspersonal utanför sjukhus eller annan vårdinrättning⁶.

Statsbidraget kan användas inom ett eller flera av nedan angivna områden:

- Inrättandet av psykiatriambulanser inom den prehospitala akutsjukvården.
- Utveckling av arbetssätt för prehospitala akutsjukvårdsbedömningar av patienter med psykisk ohälsa eller suicidalitet genom digitala hjälpmedel och system.
- Övriga anpassningar i verksamheterna och som rör material, utbildningsinsatser eller liknande.
- Vissa kostnader för administration av den verksamhet som bidrag lämnas för.

En psykiatriambulans är ett utryckningsfordon som bemannas av psykiatriutbildad personal⁷ och som enbart hanterar insatser vid akutsuicidala situationer samt akutpsykiatriska bedömningar utanför sjukhusområdet. En psykiatriambulans ska ingå i larmsystemet och följa Socialstyrelsens föreskrift om Ambulanssjukvård (SOSFS2009:10).⁸

Socialstyrelsen ska senast den 30 september 2024 lämna en samlad ekonomisk redovisning till regeringen (Socialdepartementet) av det bidrag som har lämnats enligt denna förordning. Myndigheten ska även lämna en sammanfattande redogörelse för statsbidragets användning i förhållande till syftet som anges i förordningen.

Underlag till redovisningen

Samtliga mottagare av statsbidrag är skyldiga att återrapportera hur de har använt bidraget till Socialstyrelsen. Statsbidrag som inte har använts till och med den 31 december 2023 ska återbetalas till Socialstyrelsen.

⁵ som är hälso- och sjukvård enligt 2 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

⁶ För definition, se [Termer](#).

⁷ Behöver dock inte vara personal från psykiatri utan kan mycket väl vara psykiatriutbildad personal inom ambulanssjukvården.

⁸ För definition, se [Termer](#).

I januari 2024 skickade Socialstyrelsen ett webbaserat återrapporteringsformulär till bidragsmottagarna där dessa ombads att senast den 30 april 2024 lämna en ekonomisk redovisning samt redogöra för hur bidraget har använts och vilka resultat de uppnått. Samtliga 19 regioner som beviljades bidrag har återrapporterat till myndigheten. Det är regionernas återrapporter som bildar underlag till denna redovisning.

Bidraget var mer översökt än tidigare år

Socialstyrelsen hade 46 miljoner kronor att fördela i anslaget för statsbidraget 2023. Myndigheten utlyste statsbidraget i november 2022 med sista ansökningsdatum 19 december 2022. Bedömningsarbetet påbörjades under januari 2024.

Totalt inkom 19 regioner med ansökningar om sammanlagt drygt 83 miljoner kronor. Det innebär att bidraget blev översökt med 80 procent. Det ansökta beloppet är också 22,5 miljoner kronor högre än vad regionerna ansökte om för bidragsår 2022, se bilaga 1 [tabell 8](#).

Ansökningarna bedömdes av sakkunniga inom psykiatri och utredare från statsbidragsverksamheten. Ansökningarna bedömdes i konkurrens med utgångspunkt i de sökandes förmåga att uppfylla statsbidragets syfte och övriga villkor som anges i förordningen.

Samtliga 19 regioner beviljades statsbidraget. Sex regioner fick bifall för hela sitt ansökta belopp. Övriga 13 regioner fick delvis bifall. Samtliga insatser som dessa 13 regioner hade ansökt om bedömdes dock ligga inom statsbidragets syfte och var godkända.

Socialstyrelsen fattade beslut i ansökan den 16 mars 2023 och betalade ut statsbidraget under slutet av månaden. Bidraget fick användas enligt villkor i Socialstyrelsens beslut och för kostnader som uppstod under kalenderåret 2023.

Resultat av 2023 års uppföljning

Redovisningen av 2023 års resultat är baserad på åiterrapporteringarna för de 19 regioner som beviljades bidrag och har följande disposition:

- Hur mycket och till vilka kostnader regionerna förbrukade bidraget på aggregerad nivå.
- Hur och till vad regionerna har använt bidraget enligt de fyra områden som är tillåtna enligt förordningen på aggregerad nivå.
- Hur regionerna bedömer sin prestation.
- Hur regionerna bedömer nuläget för den prehospitala akutsjukvården för patienter med psykisk ohälsa eller suicidalitet.
- Regionernas inställning till psykiatriambulanser och mobila akutteam.
- Regionernas synpunkter på statsbidraget.

Användningsgraden ökar även 2023

Avsnittssammanfattning

Regionerna har använt 93 procent av beviljat belopp. Vanligaste anledning till att inte hela statsbidraget användes var personalbrist. Den största delen av bidraget (72 procent) har använts till löner.

Statsbidraget har använts i hög grad. Regionerna har använt 93 procent eller cirka 43 miljoner kronor av beviljat bidrag. Det är en ökning med 11 procentenheter jämfört med 2022, se bilaga 1 [tabell 8](#) och [tabell 9](#).

Tre regioner har svarat att de inte använt hela bidraget. Ej använt bidrag motsvarar drygt 3 miljoner kronor (7 procent), se bilaga 1 [tabell 6](#). Att regionerna inte använde hela sitt tilldelade belopp berodde främst på personalbrist och en region redovisade också problem med leverans för IT-lösning av bakre läkarstöd.⁹

Lönekostnaderna fortsätter att vara den största utgiften för regionerna (72 procent). Kostnadsposten har dock minskat med 8 procentenheter jämfört med 2022. Istället ökar utgifterna för köpta tjänster (15 procent) och inköp av utrustning (10 procent), se bilaga 1 [tabell 9](#).

⁹ För definition se avsnittet [Termer](#)

Regionerna har använt bidraget inom samtliga fyra områden

Avsnittssammanfattning

Samtliga mottagare (19 regioner) har använt bidraget till *övriga anpassningar i verksamheten*. Området svarar för den största delen av regionernas kostnader (cirka 54 procent i medelvärde). Inom det aktuella området återfinns till exempel insatser för kompetensutveckling, stärkt samverkan och utvecklat vårdprogram.

Näst vanligaste området att använda bidraget till var *utveckling av arbetssätt genom digitala hjälpmedel och system* (15 regioner). Detta område stod för cirka 34 procent i medelvärde av de sammanlagda kostnaderna och omfattar inköp av viss teknisk utrustning samt utveckling av rutiner och arbetssätt inom till exempel triangulering, prioritering och utlarmning i patientflödet samt kontakt och dialog med bakre läkarstöd.

Totalt åtta regioner har satsat på området *inrätta psykiatriambulanser*. Området stod för 38 procent i medelvärde av kostnaderna. Sju regioner har förstärkt befintliga fordon med digital utrustning såsom nätverksuppkopplingar och videokonsultationsmöjligheter. En region har använt bidraget till införskaffning av fordon.

Regionerna har redogjort för hur de har använt bidraget och nedan följer en sammanfattning av deras arbete inom de fyra användningsområdena som listas i förordning 2021:8. Av [tabell 1](#) framgår hur många regioner som använde statsbidraget inom respektive område.

Tabell 1. Antal och andel regioner som använt statsbidraget per område

Område enligt 3§ i förordning (2021:8) som bidraget kan användas till	Antal (N=19)	Andel (%)
Övriga anpassningar i verksamheterna och som rör material, utbildningsinsatser eller liknande	19	100
Utveckling av arbetssätt för prehospitala akutsjukvårdsbedömningar genom digitala hjälpmedel och system	15	79
Inrättande av psykiatriambulanser inom den prehospitala akutsjukvården	8	42
Vissa kostnader för administration av den verksamhet som bidrag lämnas för	4	21

Källa: Regionernas åiterrapportering av 2023 års statsbidrag

Övriga anpassningar i verksamheterna

Statsbidraget har framför allt använts till *övriga anpassningar i verksamheterna och som rör material, utbildningsinsatser eller liknande*. Samtliga 19 regioner har använt bidraget till detta område, se [tabell 1](#). Användningsområdet också har blivit vanligare över tid. Jämfört med 2022 har 14 fler regioner nyttjat bidraget till detta område.

Insatserna inom området har stått för 54 procent av kostnaderna. I samband med återrapporteringen bad Socialstyrelsen regionerna att specificera vilka typer av övriga anpassningar som de har använt statsbidraget till.

Den vanligaste åtgärden har varit att kompetensutveckla personal (89 procent). Kompetensutvecklingen har riktats till flera olika professioner. Personal inom psykiatri och ambulans har varit vanligast men även annan blåljuspersonal, larmoperatörer på SOS och medarbetare på 1177 har fått utbildning. Det finns en bred palett av olika utbildningsteman som regionerna har genomfört under 2023, till exempel i suicidriskbedömning, säkert bemötande av patient med affektiva symtom, hot och våld med mera.

Dessa ämnen utgör dock ofta komplement till någon av de två större utbildningarna. *Akut omhändertagande av självmordsnära person (AOSP)* är en utbildning i hur personal kan agera i en akut situation där en person är i risk att ta sitt eget liv.¹⁰ *Akut Prehospital Psykiatri (APP)*¹¹ har en bredare ansats och tar upp hur man bemöter människor med psykiatrisk problematik generellt, inte bara vid risk för suicid. Framtagandet av APP har delvis finansierats med detta statsbidrag och har tagits fram av Sveriges kommuner och Regioner (SKR) tillsammans med Region Stockholm.

¹⁰ Utbildningen AOSP – Akut omhändertagande av självmordsnära person är ett samarbete mellan Nationellt centrum för Suicidforskning och Prevention, SOS Alarm, Polismyndigheten i Stockholms län, Storstockholms brandförsvaret och AISAB – Ambulanssjukvården i Storstockholm AB. För mer information se webbsida: <https://www.chis.regionstockholm.se/nasp/utbildning/akut-omhandertagande-av-sjalvmordsnara-person-aosp/>

¹¹ <https://www.aisab.nu/sv-SE/nyheter/2022/premiar-for-ny-utbildning---akut-prehospital-psykiatri/>

Tabell 2. Användning inom området övriga anpassningar 2021–2023

Inom området "Övriga anpassningar i verksamheterna har vi...	Antal 2021 (N=19)	Antal 2022 (N=18)	Antal 2023 (N=19)
...kompetensutvecklat personal.	13	15	17
...stärkt samverkan mellan t.ex. ambulanssjukvården och psykiatrin.	*	13	17
...utvecklat vårdprogram för prehospital psykiatrisk akutsjukvård.	6	7	14
...genomfört behovsinventering för fortsatt planering av den prehospitala akutsjukvården	10	12	11
...stärkt bemanningen i mobila enheter såsom ambulans, psykiatriambulans eller mobila prehospitala psykiatriska resurser.	4	13	8
...erbjudit stöd och handledning till personal.	3	5	8
Annat	*	1	5

Källa: Regionernas återrapportering av statsbidraget 2021–2023

*Svarsalternativet saknades första året

Många av regionerna (89 procent) har också arbetat med att förbättra samverkan mellan olika vårdaktörer. I första hand gäller det formaliserad samverkan mellan ambulanssjukvården och psykiatrin, men även SOS Alarm, polis och primärvården förekommer som samverkanspartners. Det konkreta arbetet har till exempel handlat om att skapa gemensamma rutiner och kommunikationsvägar, kompetensutveckling eller om regelbundna avstämningar.

Den stärkta bemanningen som åtta regioner har uppgivit att de använt bidraget till rör framför allt specialistsjuksköterskor eller specialistskötare i psykiatri. I denna del tar regionerna upp sina svårigheter att rekrytera specialister inom psykiatrin.

Utveckling av arbetssätt för prehospitala akutsjukvårdsbedömningar genom digitala hjälpmedel och system

Sammanlagt 15 regioner anger att de har använt statsbidraget för *utveckling av arbetssätt för prehospitala akutsjukvårdsbedömningar genom digitala hjälpmedel och system*. Det var ett lika vanligt användningsområde 2023 som 2022.¹² Området står för 34 procent av kostnaderna. De satsningar som regionerna redovisar inom detta område överlappar ofta med området *Inrätta psykiatriambulanser – stärk befintliga fordon*.

Många regioner har fokuserat på att införskaffa digitala och tekniska lösningar för att få tillgång till videokonsultation, patientjournal och

¹² 15 regioner 2022.

eventuell vårdplan. Flera regioner har till exempel introducerat journalsystemet COSMIC och utvecklat användandet av RAKEL.¹³ En förutsättning för att komma åt journaler och eventuella vårdplaner är att personalen kan använda regionens WIFI-nät i sitt fordon, därför har vissa regioner försett alla sina ambulanser med routrar.

Utöver tekniska investeringar rapporterar regionerna bland annat att de har utvecklat rutiner och arbetsätt avseende till exempel

- Åtkomst och dokumentering i patientjournal.
- Skattning av risk för hot- och våldssituation.
- Triangulering, prioritering och utlarmning i patientflödet.
- Bakre läkarstöd.
- Samverkan med andra aktörer, så som 1177 eller vid polishandräckning.

Inrättande av psykiatriambulanser inom den prehospitla akutsjukvården

Sammanlagt 8 regioner har använt statsbidraget för *inrättande av psykiatriambulanser*. Området står för 38 procent av kostnaderna. Av dessa åtta regioner är det enbart en som har använt bidraget för att skaffa nya fordon. Övriga sju har valt att istället stärka befintliga fordon. Regionerna kan stärka befintliga fordon på olika sätt:

- Stärka personella resurser (vanligen från psykiatrin)
- Teknisk anpassning av fordonet (nätverksuppkoppling, stolar eller brits, videomöjlighet, åtkomst till patientjournal, lämpliga däck med mera)
- Lös utrustning i fordonet (akutväska, dator, Naxalon¹⁴, varselvästar)

Vissa kostnader för administration av den verksamhet som bidrag lämnas för

Regionerna har möjlighet att använda statsbidraget för administration utav den verksamhet som statsbidraget har lämnats för, innevarande eller tidigare år. Det utgör en mycket liten andel av mottagarnas totala utgifter (cirka 3 procent) och kan röra sig om samordning eller administrativt stöd, vissa kostnader för projektledning och utvärdering av insatserna.

¹³ Raket är Sveriges nationella kommunikationssystem för samverkan och ledning för aktörer med ansvar inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar. MSB ansvarar för drift, förvaltning och utveckling av Raket. Raket står för **RA**dio**K**ommunikation för **E**ffektiv **L**edning. (Källa: MSB, <https://www.msb.se/sv/verktyg--tjanster/raket/> [Hämtad 2024-08-02])

¹⁴ Naxalon är ett preparat som använd för att häva misstänkt opioidöverdos (tex. morfin eller heroin)

Regionerna bedömer sin prestation som god

I åiterrapporteringen ombads regionerna bedöma hur resultatet som uppnått under året förhåller sig till målen som beviljades i ansökan om statsbidrag. Regionerna fick göra en sammanfattande bedömning utifrån en femgradig skala där 1 motsvarar i låg utsträckning och 5 motsvarar i hög utsträckning. I [tabell 3](#) nedan redovisas resultatet.

Tabell 3. Regionernas bedömning av sina insatser under 2021–2023

Andel regioner som har svarat 4 eller 5 på den femgradiga skalan.

Frågor om den egna prestationen	Andel	Andel	Andel
	2021 (%) (N=19)	2022 (%) (N=18)	2023 (%) (N=19)
Arbetet har bedrivits enligt plan för användning av statsbidraget	68	83	68
Regionen har uppfyllt målen med statsbidraget	63	72	68
Regionen har uppnått förväntat resultat under året	58	61	58
Regionen har uppnått syftet med statsbidraget	64	78	84

Källa: Regionernas åiterrapportering av statsbidraget 2021–2023

Regionerna bedömer fortsatt och överlag sin prestation som god. Andelen regioner som bedömt sin prestation som en fyra eller femma har minskat från 2022 och är tillbaka på samma nivå som bidragets första år 2021. Bedömningen av i vilket grad regionen har uppnått syftet¹⁵ med bidraget avviker dock. Här har andelen regioner som uppgett fyra eller fem fortsatt att öka för varje år och ligger nu på 84 procent (16 regioner).

¹⁵ att stimulera och främja verksamhet som utvecklar effektiva och kvalitativa regionala prehospitala akutsjukvårdslösningar för patienter med psykisk ohälsa eller suicidalitet.

Utvecklingen mot välfungerande prehospital akutsjukvård har stannat av

Avsnittssammanfattning

- Det är fortsatt mindre än en tredjedel av mottagarna som bedömer att de i hög eller ganska hög utsträckning har en välfungerande prehospital akutsjukvård. Regionernas nulägesbedömning har också sjunkit något under 2023 jämfört med tidigare år.
- En majoritet av mottagarna har inte psykiatriambulanser och avser inte heller att skaffa sådana.
- Fler regioner har däremot idag mobila akutteam och tre ytterligare regioner avser att skaffa.
- Främsta skälet till att inte ha psykiatriambulans eller mobilt akutteam är att regionen bedömer att det är för dyrt att driva.

Sedan bidragets införande har regionerna i återrapporteringen fått bedöma i vilken utsträckning de har en väl fungerande prehospital akutsjukvård för målgruppen, bedömt utifrån läget i december. Socialstyrelsen har tidigare sett en positiv utveckling men under 2023 verkar trenden ha avstannat.

Som framgår av [tabell 4](#) har regionernas genomsnittliga bedömning av nuläget sjunkit. Samma bild framgår av [tabell 11](#) som också kan ge en förklaring till det sjunkande medelvärdet. Fler regioner har bedömt nuläget som en trea för 2023. Samtidigt är det fortsatt enbart två regioner som har svarat att regionen i ganska låg utsträckning har en välfungerande prehospital akutsjukvård för statsbidragets patientgrupp. Mottagarnas bedömningar är också fortsatt högre än för bidragets första år.

Tabell 4. Medelvärdet av regionernas nulägesbedömningar 2021–2023

Regionerna har vid varje återrapportering fått bedöma i vilken utsträckning de anser att de har en väl fungerande prehospital akutsjukvård för personer med psykisk ohälsa på en skala från 1 till 5.

År	Medelvärde
2021	2,8
2022	4,2
2023	3,3

Källa: Regionernas återrapportering av statsbidraget 2021–2023

Regionerna lyfter ett flertal viktiga förutsättningar som saknas för en välfungerande prehospital akutsjukvård:

- Ökad omfattning. Upptagningsområdet för psykiatriambulanser eller mobila akutteam behöver utökas till att omfatta hela regionens geografiska yta, vilket inte alltid är fallet idag. Bemanningstiderna behöver också utökas så att vård kan ges dygnet runt, idag saknas bemanning i flera regioner nattetid. Ett par regioner tar också upp frågan om att utöka målgruppen till att inkludera patienter under 18 för mobila akutteam.
- Ökad bemanning. Ambulanspersonal kan till exempel lämnas ensam med patient som inte frivilligt vill åka med in till akutpsykiatrisk mottagning. Om personen inte varit direkt hotfull, kan polisen inte bistå och ambulanspersonalen ska invänta distriktsläkare eller psykiatrisjuksköterska, vilket kan ta flera timmar.
- Fortsätta utveckla samverkan med alla berörda omvårdnadsaktörer.
- Fortsätt utveckla APP utbildningen och fortsatta utbildningsinsatser för personalen.
- Utveckla andra alternativa vårdformer. Ett fåtal regioner upplever att det saknas andra alternativa öppna vårdformer att samverka med.

Regionerna lyfter inte bara brister utan också att många viktiga förutsättningar helt eller delvis redan finns på plats. Det som flest regioner lyfter upp i det sammanhanget är samverkan och kompetenshöjning, det är också dessa aktiviteter som många regioner har lyft som de viktigaste exemplen på verksamhet som utförts under 2023 med stöd av statsbidraget. Regionerna anser att samarbetet och samverkan har förbättrats avsevärt på kort tid, trots att det är frågan om komplicerade omhändertaganden, med tidvis många inblandade aktörer. Personal inom ambulans, SOS Alarm, polis och psykiatri är också bättre utbildade idag än tidigare. Bakre läkarstöd för ambulans och mobila enheter finns i flera regioner och fordonen som används är i högre grad lämpligt utrustade för sitt syfte. I något enstaka fall finns inom SOS Alarm ett inre befäl¹⁶ bestående av psykiatrispecialistsjuksköterska.

Införande av psykiatriambulanser eller mobilt akutteam

Ett uttalat fokus för statsbidraget har varit att främja införandet av psykiatriambulanser. Det har också varit möjligt att använda statsbidraget

¹⁶ För definition, se [Termer](#).

till mobila akutteam inom psykiatri¹⁷. Socialstyrelsen i årets återrapportering frågat regionerna¹⁸ om de har fordon som använts som psykiatriambulanser eller för mobila akutteam¹⁹.

Regionernas svar visar att de flesta regioner inte har psykiatriambulanser och heller inte avser skaffa sådana. Något fler regioner har mobila akutteam och några få ytterligare har för avsikt att inrätta sådana, se [tabell 5](#). Drygt hälften (55 procent) av de regioner som svarat att de har mobila akutteam har uppgett att dessa ingår i larmorganisationen.

Det är sammanlagt 15 regioner som har eller avser att skaffa antingen psykiatriambulans eller mobilt akutteam. Av de regioner som har psykiatriambulans har också alla utom en mobila akutteam.

Av regionernas svar kan myndigheten utläsa olika tolkningar av vad som menas med mobilt akutteam. Vissa regioner har till exempel svarat att de saknar sådana enheter men att de har personal från psykiatri som vid behov kan åka till patienten för vård i hemmet, men att dessa inte används för transport till sjukhus. Transport till sjukhus är inte nödvändigt för att kunna kalla en resurs för mobilt akutteam. Den verkliga siffran av hur många regioner som har vad som bör kallas för mobila akutteam är därför sannolikt något högre än vad regionernas svar visar i det här fallet.

Tabell 5. Regionernas inställning till fordon för PAP-vård

Har ni idag fordon som användssom psykiatriambulans?		...för mobila akutteam?	
	Antal (N=19)	Andel (%)	Antal (N=19)	Andel (%)
Svarsalternativ				
Ja	5	26	11	58
Nej, vi planerar att skaffa	0	0	3	16
Nej, införande pågår	0	0	0	0
Nej, avser inte skaffa	14	74	5	26

Källa: Regionernas återrapportering av 2023 års statsbidrag

De regioner som i dagsläget anger att de inte har några planer på att skaffa psykiatriambulans eller mobilt akutteam uppger att det främsta skälet för detta är att befolkningsunderlaget inte är tillräckligt för att sådan insats ska vara kostnadseffektiv, dvs. för få invånare med för stora geografiska avstånd.

¹⁷ Socialstyrelsen har bedömt att mobila akutteam kan ingå i bidraget eftersom det är prehospitala resurser som motsvarar psykiatriambulansens funktion, men med organisering inom psykiatri istället för inom ambulanssjukvården.

¹⁸ Observera att 3 regioner inte ansökte om bidraget och därför inte ingår i återrapporteringen.

¹⁹ För definition, se [Termer](#)

Regionerna efterfrågar långsiktiga satsningar

I åiterrapporteringen framgår att regionerna generellt är positiva till statsbidraget. Flera regioner påtalar vikten av en riktad satsning som möjliggör utveckling av vården för patienter med psykisk ohälsa. De anser att statsbidraget har satt fokus på det prehospitala psykiatriska processerna på ett ändamålsenligt och behövligt sätt. Mottagarna efterfrågar dock beslut ännu tidigare på året, helst under januari – februari. De vill också gärna ha beslut om bidrag som löper över flera år. Detta eftersom de upplever att det blir för mycket administration att ansöka om bidraget varje år.

Socialstyrelsens kommentarer

Socialstyrelsen har följt upp och granskat bidragsmottagarnas användning av statsbidraget. Myndigheten bedömer att mottagarna har använt statsbidraget i enlighet med förordningens villkor och att statsbidraget har bidragit till att stimulera och främja verksamhet som utvecklar effektiva och kvalitativa regionala prehospitala akutsjukvårdslösningar.

Regionerna är fortsatt positiva till statsbidraget och bedömer att det fyller en viktig funktion för att möjliggöra utvecklingsarbete i en annars mycket ansträngd regional budget.

Nyttjandet av bidraget har ökat över tid och under 2023 har regionerna använt merparten (93 procent) av statsbidraget. Många (84 procent) av regionerna bedömer också att de i hög eller ganska hög utsträckning har uppnått syftet med bidraget och det är en ökning med åtta procentenheter jämfört med 2022 och 20 procentenheter jämfört med startåret 2021.

Socialstyrelsen gör också följande observationer:

- Bland de regioner som uppgett att de saknar mobila akutteam finns ett flertal som trots detta har uppgett att de vid behov kan åka ut till patienten. Dessa prehospitala resurser inom psykiatri kan ge vård på plats men saknar möjlighet att transportera patient till akutupsykiatrisk enhet. Vissa regioner verkar alltså ha uppfattat mobila akutteam som en resurs för transport av patient. Socialstyrelsen bedömer dock att det är fullt förenligt med den definition som användes i uppföljningen²⁰ att använda mobila enheter för vård direkt i hemmet. Mobila akutenheter behöver inte användas för transport. Idag finns det ingen författningsmässig definition av varken psykiatriambulanser, mobila akutteam eller närliggande begrepp och begreppens tolkning varierar därför mellan olika aktörer.
- Det är relativt få regioner som uppger att de har ett intresse för att inrätta psykiatriambulanser. Bland annat uppges kostnaden vara för hög för regioner med stora geografiska avstånd eller litet befolkningsunderlag. Utifrån gällande förordning finns inga möjligheter att finansiera drift av psykiatriambulanser eller dylikt, enbart kostnader för dess inrättande eller utveckling.

Socialstyrelsen bedömer att statsbidraget har en tydlig koppling till mål 3 *Säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar* och mål 10 *Minska ojämlikheten* i Agenda 2030 som beslutades av FN:s generalförsamling 2015.

²⁰ För definition, se [Termer](#).

Termer

Term	Definition	Källa
Bakre läkarstöd	Möjlighet för ambulanssjukvårdspersonal att få tillgång till medicinskt stöd av läkare, dvs <i>inte</i> möjligheten att ringa annan lämplig jour.	Regeringens satsningar på ambulanssjukvården En utvärdering av två statliga satsningar: överenskommelsen förstärkt ambulanssjukvård och statsbidrag prehospital psykiatri. Socialstyrelsen; 2024. Artikelnummer: 2024-3-8937
Mobilt akutteam	Prehospitala resurser inom psykiatrin som inte ingår i ambulansorganisationen och inte följer Socialstyrelsens föreskrift om Ambulanssjukvård.	Socialstyrelsens återrapporteringsformulär för 2023 års statsbidrag för utveckling av den prehospitala akutsjukvården.
Prehospital akutsjukvård	Omedelbara medicinska åtgärder som utförs av hälso- och sjukvårdspersonal utanför sjukhus.	2§ Socialstyrelsens föreskrifter om ambulanssjukvård m.m. SOSFS2009:10
Inre befäl	Funktion med prehospital sjukvårdskompetens som inrättats i larmcentralverksamhet i vissa regioner för att skapa bättre möjlighet att styra och fördela uppdrag och resurser.	Regeringens satsningar på ambulanssjukvården En utvärdering av två statliga satsningar: överenskommelsen förstärkt ambulanssjukvård och statsbidrag prehospital psykiatri. Socialstyrelsen; 2024. Artikelnummer: 2024-3-8937
Psykiatriambulans	Utryckningsfordon som bemannas av psykiatriutbildad personal och som enbart hanterar insatser vid akutsuicidala situationer samt akutpsykiatriska bedömningar utanför sjukhusområdet. En psykiatriambulans ska ingå i larmsystemet och följa Socialstyrelsens föreskrift om Ambulanssjukvård	Socialstyrelsens återrapporteringsformulär för 2023 års statsbidrag för utveckling av den prehospitala akutsjukvården.

Bilaga 1: Sammanställning av användningen av statsbidraget

Tabell 6. Fördelning och användning av statsbidraget

Bidragmottagare	Ansökt belopp (kr)	Beviljat belopp (kr)	Oanvänt belopp (kr)	Andel oförbrukat (%)
Region Blekinge	607 000	607 000	-	0
Region Dalarna	1 115 518	1 115 518	-	0
Region Gotland	183 000	183 000	-	0
Region Gävleborg	2 735 900	1 500 000	-	0
Region Halland	12 915 786	4 000 000	1 221 196	31
Region Jämtland Härjedalen	1 741 916	1 129 856	79 248	7
Region Jönköpings län	625 750	625 750	-	0
Region Kalmar län	1 174 812	800 000	-	0
Region Kronoberg	1 238 400	1 238 400	-	0
Region Norrbotten	5 624 400	3 000 000	-	0
Region Skåne	9 834 780	5 500 000	-	0
Region Stockholm	6 600 000	6 600 000	-	0
Region Sörmland	4 805 000	2 300 000	-	0
Region Uppsala	1 300 476	1 200 476	-	0
Region Värmland	2 147 000	1 500 000	-	0
Region Västernorrland	2 525 367	1 400 000	-	0
Region Västmanland	4 851 675	2 800 000	1 698 341	61
Region Östergötland	12 599 750	5 000 000	-	0
Västra Götalandsregionen	10 567 427	5 500 000	-	0
Summa	83 193 957	46 000 000	2 998 785	7

Källa: Regionernas åiterrapportering av 2023 års statsbidrag

Tabell 7. Andel av förbrukat statsbidrag per område under 2023

Region	Inrättande av psykiatri-ambulanser inom den prehospitala akutsjukvården (%)	Utveckling av arbetssätt för prehospitala akutsjukvårds-bedömningar genom digitala hjälpmedel och system (%)	Övriga anpassningar i verksamheterna och som rör material, utbildningsinsatser eller liknande (%)	Vissa kostnader för administration av den verksamhet som bidrag lämnas för (%)
Region Blekinge	0	10	75	15
Region Dalarna	0	5	95	0
Region Gotland	0	0	100	0
Region Gävleborg	25	30	45	0
Region Halland	0	40	60	0
Region Jämtland Härjedalen	0	15	85	0
Region Jönköpings län	0	0	100	0
Region Kalmar län	0	70	30	0
Region Kronoberg	40	0	60	0

Redovisning av 2023 års statsbidrag för utveckling av den prehospitala akutsjukvården för patienter med psykisk ohälsa (2021:18)

Region	Inrättande av psykiatri-ambulanser inom den prehospitala akutsjukvården (%)	Utveckling av arbetssätt för prehospitala akutsjukvårds-bedömningar genom digitala hjälpmedel och system (%)	Övriga anpassningar i verksamheterna och som rör material, utbildningsinsatser eller liknande (%)	Vissa kostnader för administration av den verksamhet som bidrag lämnas för (%)
Region Norrbotten	50	10	10	30
Region Skåne	6	93	1	0
Region Stockholm	25	35	35	5
Region Sörmland	0	60	40	0
Region Uppsala	60	5	30	5
Region Värmland	20	40	40	0
Region Västernorrland	0	20	80	0
Region Västmanland	0	0	100	0
Region Östergötland	80	10	10	0
Västra Götalandsregionen	0	70	30	0
MEDEL	38	34	54	14

Källa: Regionernas åiterrapportering av 2023 års statsbidrag

Tabell 8. Ekonomisk redogörelse för perioden 2021–2023

År	Anslag	Summa Ansökt belopp (kr)	Andel översökt (%)	Oförbrukade bidrag (kr)	Andel oanvänt bidrag (%)
2021	46 000 000	29 663 403	-35	9 867 437	33
2022	46 000 000	60 529 091	31	8 430 093	18
2023	46 000 000	83 193 957	80	2 998 785	7

Källa: Regionernas åiterrapportering av 2023 års statsbidrag

Tabell 9. Förbrukning 2023 uppdelat på kostnadsposter

Tabellen är sorterad efter största andel.

Kostnad	Summa förbrukat bidrag (kr)	Andel (%)
Lönekostnader	31 133 489	72
Köpta tjänster	6 367 207	15
Inköp av utrustning	4 174 593	10
Hyrd utrustning	547 663	1
Resor, kost och logi	392 371	1
Lokalhyra	195 050	0,5
Administration	177 177	0,4
Trycksaker	8 820	0,0
Annonsering och marknadsföring	4 845	0,0

Källa: Regionernas åiterrapportering av 2023 års statsbidrag

Bilaga 2: Övriga tabeller

Tabell 10. Regionernas bedömning av sina insatser för 2023 års medel

I vilken utsträckning har...	...ert arbete har bedrivits enligt plan för användning av statsbidraget		...ni har uppnått era mål med statsbidraget?		... ni har uppnått förväntade resultat?		...att syftet med statsbidraget har uppnåtts i er region	
	Antal (N=19)	Andel (%)	Antal (N=19)	Andel (%)	Antal (N=19)	Andel (%)	Antal (N=19)	Andel (%)
Skala i frågan 5 = Hög utsträckning 1 = låg utsträckning								
1	0	0	0	0	0	0	0	0
2	0	0	0	0	0	0	0	0
3	6	32	6	32	8	42	3	16
4	6	32	9	47	6	32	9	47
5	7	37	4	21	5	26	7	37

Källa: Regionernas återrapportering av 2023 års statsbidrag

Tabell 11. Regionernas nulägesbedömningar 2021–2023

Regionerna har fått bedöma i vilken utsträckning de har en väl fungerande prehospital akutsjukvård för patienter med psykisk ohälsa. Vid bedömningen har regionen fått utgå från om det finns tillräckliga materiella resurser, personella resurser, arbetssätt och rutiner, samverkan mellan inblandade verksamheter för att möta behoven i regionen.

Skala i frågan	Antal 2021 (N=19)	Antal 2022 (N=18)	Antal 2023 (N=19)
5 = Hög utsträckning 1 = låg utsträckning			
1	0	0	0
2	6	2	2
3	11	9	11
4	1	6	5
5	1	0	1
Vet ej	0	1	0

Källa: Regionernas återrapportering av 2023 års statsbidrag

Socialstyrelsen

Redovisning av 2023 års statsbidrag för utveckling av den prehospitala akutsjukvården för patienter med psykisk ohälsa (2021:18) (artikelnr 2024-9-9225) kan laddas ner från socialstyrelsen.se/publikationer.